

Козюра Ігор Валерійович,
ВНЗ Укоопспілки “Полтавський університет економіки і торгівлі”,
доктор наук з державного управління

ІНСТИТУТ МУНІЦИПАЛЬНОГО ОМБУДСМЕНА: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Зміцнення гарантій місцевого самоврядування, створення нових і вдосконалення існуючих процедури й механізмів захисту прав та інтересів територіальних громад визначаються серед основних напрямів трансформації системи владних відносин на державному і місцевому рівнях, демократизації суспільного життя. Як одна з організаційно-правових основ функціонування місцевої демократії, форм захисту прав і свобод громадян – членів територіальної громади в розвинених країнах, в т.ч. й Канаді, використовується інститут омбудсмена.

«Слабкість» Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини особливо відчувається на місцевому рівні, тоді коли порушуються права людини як члена відповідної територіальної громади. Загальнодержавний омбудсмен як одна особа неспроможний охопити своєю діяльністю всі сфери та рівні державного та місцевого життя, в яких порушуються чи можуть порушуватися права окремої особи [1], у зв'язку з чим особливий інтерес викликає запровадження інститутів регіонального та місцевого уповноваженого з прав територіальних громад, які успішно функціонують у зарубіжних країнах.

Світовий досвід свідчить про гнучкість інституту омбудсмена, що став невід'ємним атрибутом правових систем Північної Америки, Європи, Австралії та інших країн, його здатність пристосовуватися до місцевих умов, підтверджує високу ефективність його функціонування. Для визначення терміну «омбудсмен» скористаємося дефініцією, ухваленою Міжнародною асоціацією юристів: служба, передбачена конституцією чи актом законодавчої влади, очолювана незалежною публічною посадовою особою, яка відповідальна перед законодавчою владою, що її призначає, уповноважена розглядати скарг громадян відносно органів влади чи посадових осіб, проводити розслідування, опубліковувати їх результати й подавати рекомендації з виправлення порушень [2; 3]. Загалом інститут омбудсмена виражає узагальнене поняття спеціальної служби чи посаду особи з розгляду скарг громадян й урегулювання конфліктів у сфері публічного управління, є елементом конституційного, адміністративного й громадянського права. Стосовно публічних відносин омбудсмен являє

собою одну з форм несудового демократичного контролю за діяльністю органів виконавчої влади для захисту прав громадян від свавільних дій представників влади, альтернативний засіб врегулювання й профілактики конфліктів.

В Канаді інститут омбудсмена запроваджено фактично у всіх провінціях. Зокрема, «Більш провінції Альберта про муніципального омбудсмена» до його повноважень відносить проведення розслідування з «будь-яких рішень або рекомендацій, в тому числі рекомендації міністру, або з будь-яких випадків дій або бездіяльності, пов'язаних з адміністративними питаннями, які торкаються правоздатності будь-якої особи або групи осіб та які виходять від відомства, органу, посадової особи, службовця або співробітника при виконанні повноваження чи обов'язків, наданих йому законом». Така регламентація компетенції провінційного омбудсмена фактично означає, що його наглядова діяльність поширюється на всі «акти міністерств і відомств» [4, с.118-119].

Аналізуючи канадський досвід, можна зробити висновок про переважно регіональний характер функціонування канадських омбудсменів, хоча існують і певні винятки. Зокрема, закон № 222 від 1973 р. поширив компетенцію омбудсмена Альберти також і на місцевий рівень; «Закон про право на інформацію» провінції Нью-Брансуїк передбачає процедури, які б полегшували громадянам ознайомлення з документами адміністративних органів за «можливою участю місцевого омбудсмена» [4, с. 126].

В Канаді й США пішли далі заснування моделі класичних омбудсменів шляхом її подальшої диференціації і розвитку, створивши крім місцевих омбудсменів міст та населених пунктів інші квазіомбудсменівські служби: виконавчих омбудсменів, підпорядкованих і призначених виконавчими органами влади, корпоративних омбудсменів, омбудсменів лікарень, шкіл й університетів. І хоча рекомендації омбудсменів не забезпечені примусовим впровадженням, проте його підсумкові документи за результатами проведених розслідувань мають широкий громадський резонанс, що забезпечує високий авторитет даної служби.

Процес поступового розповсюдження інституту омбудсмена по всьому світі свідчить про віднесення його до загальнолюдських цінностей, про його прийнятність в різних системах і здатність до трансформації відповідно до національних особливостей тієї чи іншої держави.

Таким чином, світова практика йде шляхом локалізації інституту омбудсмена. Це робиться для того, щоб даний інститут мав

можливість повноцінно й оперативно реалізувати свої контрольні-наглядні функції у випадку порушення прав і свободи людини. Запровадження інституту місцевого уповноваженого з прав територіальної громади доповнило б існуючу систему захисту прав і свобод громадян, дозволило б ліквідувати існуючі прогалини у цій сфері, стало б важливим кроком у розвитку демократичних процесів, спрямованих на зміцнення системи місцевого самоврядування, на захист особи – члена територіальної громади, посилення гарантій реалізації прав і свобод на місцевому рівні, сприяло б удосконаленню системи територіального управління, мало б позитивний вплив на ефективне здійснення функцій місцевого самоврядування.

Література:

1. Батанов О. Місцевий уповноважений з прав територіальної громади в механізмі захисту прав людини (проблеми теорії та практики) / О. Батанов // Право України. – 2001. - № 2. – С. 43-46.

2. Башимов М. С. Институт уполномоченного по правам человека за рубежом [Електронний ресурс] / М. С. Башимов. – Режим доступу : www.hist.msu.ru/NISS/Publications/Mag/17/bashimov.html.

3. International Handbook of the Ombudsman: Country Surveys. – Greenwood Press, 1983. – Vol.1. - P.177.

4. Хиль-Роблес С. Парламентский контроль за администрацией (институт омбудсмена) / С. Хиль-Роблес. – М., 1997. – 174 с.

Лисенко Тетяна Олександрівна,

головний спеціаліст відділу

«Великобагачанське бюро правової допомоги»

Першого полтавського місцевого центру з надання БВПД.

УДОСКОНАЛЕННЯ СТАНДАРТІВ ЯКОСТІ НАДАННЯ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ В УКРАЇНІ

Згідно з висновками провідних міжнародних експертів, ініціатива введення системи безоплатної правової допомоги вважається однією з найкращих і найефективніших реформ, яка була запроваджена Міністерством юстиції України кілька років тому. Однак, варто відзначити, що сьогодні методи забезпечення доступу громадськості до права продовжують вдосконалюватися й надалі. Зокрема йдеться про корективи, внесені до Закону України «Про безоплатну правову допомогу», після підписання Президентом України Петром Порошенком Закону України «Про вищу раду правосуддя».

Насамперед варто відзначити, що вторинна безоплатна правова допомога полягає у забезпеченні наступних правових послуг:

Захист від обвинувачення.